

Tuntemattoman sotilaan kolmas tuleminen

Kun Väinö Linnan Tuntemattomasta sotilaasta nyt on valmistunut ooppera, olen kolmatta kertaa joutunut ohjaamaan tekstin, jonka pariin olen palannut yhä uudelleen ja uudelleen yli kahdentoista vuoden aikana.

Vuonna 1955 valmistunutta elokuvaa varten oli käytettävissämme kaikki se dokumenttiaineisto, joka sotien aikana oli kuvattu. Elokuva pyrki tulkitsemaan romaanin kuvaamaa sotaa mahdollisimman laajasti. Sotaa käytiin lähes samoilla paikoilla, joissa alunperinkin oli taisteltu; kuvauspaikat vastasivat suunnilleen alkuperäistä taistelumaastoa. Suuret joukot — satoja henkilöitä — osallistuvat taistelukohtauksiin. Sodan todellisesta luonteesta antoivat kuvan mm. ne kohtaukset, joissa Hietanen tuhosi hyökkäysvaunun; lentohyökkäys ambulanssiautoa vastaan, jossa Hietanen sai surmansa; Rokan tuhoamistaistelu sekä monet muut vain elokuvassa mahdolliset laajamittaiset joukkokohtaukset.

Pyynikin Kesäteatterissa Tuntemattoman sotilaan ensi-ilta oli heinäkuussa 1961. Vaikka ulkoilmateatterin esityksessä keskityttiinkin ihmiseen, oli pyörökatsomon ympärillä levittäytyvällä näyttämöllä tilaa ja syvyyttä niin paljon, että sotakohtauksiakin voitiin ottaa mukaan. Realistista sotakoneistoa käytettiin kuitenkin harkiten ja valikoiden. Pyynikin myöhemmissä esityksissä on monia kohtauksia muutettu, toisia on lisätty, toisia poistettu. Kuvauksen pääasiallisena kohteena on kuitenkin ollut ihminen, koska suuria taistelukohtauksia ei voitu toteuttaa.

Tuntemattoman sotilaan kolmannessa tulemisessa, oopperasovituksessa, sota jää pakostakin taustatekijäksi. Tällä kertaa on ohjaukseni lähtökohtana ollut entistäkin enemmän ihminen, joka sotaa käy, sen kokee ja kärsii. Nyt taistellaan ensimmäistä kertaa neljän seinän sisällä. On jälleen ollut pakko rajoittaa ja keskittää. Oopperassa seuraammeikin pääasiassa Koskelan joukkuetta. Itse sota-tapahtumat ovat tällä kertaa kokonaan näyttämön ulkopuolella ja katsoja saa nähdä ja tuntea vain niiden seuraukset, jotka täten tulevat katsojalle inhimillisesti läheisemmiksi. (Henkilövalintaa suoritettaessa on päähuomio kiinnitetty laulajan ääneen eikä hahmoon.)

Valitettavasti monta tärkeää kohtausta, mm. Hietasen ja Lahtisen tähtikohtaus, on täytynyt lyhentää ja eräitä on ollut pakko jättää kokonaan pois.

Ooppera pyrkiikin ennen kaikkea tulkitsemaan Väinö Linnan sanaa, kirjailijan tekstin väkevää henkeä. Toivon, että nämä Väinö Linnan luomat ja Suomen kansalle niin läheiksi tulleet jermut, taistelevat, kaatuvat ja häviävät Tauno Pyllkäsén oopperassa niin, että ihmiskunnan suurimmasta vitsauksesta, sodasta, näinkin voidaan näyttää edes osa sen karmeista kasvoista.

Edvin Laine